

มายาคติในการสร้างค่านิยมระหว่างสุรา และความยากจน¹

วิทวัส ทวีพรกิจกุล²

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาของการดื่มสุราในสังคมไทยนั้นมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแม้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการดื่มสุราก่อผลเสียต่อสุขภาพ แต่ทว่าแนวโน้มการดื่มสุราของคนไทยกลับสูงขึ้น โดยจากรายงานการบริโภคสุรাত่อหัวของประชากรขององค์การอนามัยโลก พบว่าปริมาณการดื่มสุราของประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา³ และจากสถานการณ์ของการดื่มสุราที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยได้ส่งผลกระทบและทำให้เกิดปัญหาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านอุบัติเหตุโดยเฉพาะจากการจราจร ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรง หรือผลกระทบด้านปัญหาทางเพศ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็เป็นปัญหาบางส่วนจากหลายปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุรา ซึ่งปัญหาจากการดื่มสุราเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจตามมา ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางตรง หรือผลกระทบทางอ้อมต่อความเสียหายทางเศรษฐกิจ โดยจากผลการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินต้นทุนทางเศรษฐกิจจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยในปี 2549⁴ พบว่าต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยมีมูลค่า 156,105 ล้านบาท คิดเป็นประมาณร้อยละ 1.99 ของ GDP หรือประมาณ 2,391 บาทต่อคน โดยทั้งนี้พบว่าต้นทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุดคือ ต้นทุนจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร คิดเป็น 104,128 ล้านบาท ตามด้วยต้นทุนการสูญเสียประสิทธิภาพในการทำงานจากการขาดงาน และขณะทำงานคิดเป็น 45,464 ล้านบาท ต้นทุนค่ารักษาพยาบาล 5,491 ล้านบาท ต้นทุนทรัพย์สินเสียหายจากอุบัติเหตุจากรถทาง

๑ บทความชิ้นนี้ได้ปรับปรุงจากภาคนิพนธ์ในระดับปริญญาตรีหัวข้อ "โฆษณาารณรงค์เล็กเหล่า ซูด "จน เครียด
กินเหล่า": มายาคติในการสร้างค่านิยมระหว่างสราและความยากจน" คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติด. สถานภาพการบริโภคสุรา พ.ศ. 2550

⁴ มนทร์รัตน์ การเจริญทรัพย์ และคณะ. การศึกษาต้นทุนผลกระทบทางสังคม สุขภาพและเศรษฐกิจของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP).2551 หน้า 77-91

บก 779 ล้านบาท และต้นทุนเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายคิดเป็น 242 ล้านบาท ตามลำดับ นอกจากผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจแล้วนั้น การดื่มสุรายังก่อให้เกิดปัญหาขึ้นตามมาในอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องของ สาธารณสุขโดยในงานศึกษาชิ้นเดียวกัน⁵ ยังพบว่า มีผู้ป่วยด้วยโรค/ภาวะที่มีสาเหตุ จากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งสิ้น 3,029,427 คนและมีผู้เสียชีวิตก่อนวัยอันควร จากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งสิ้น 39,459 คน นอกจากนั้นผลการวิจัยของมูลนิธิเพื่อนหญิงเกี่ยวกับผลกระทบของสุราต่อครอบครัว⁶ ยังพบว่า ร้อยละ 70-80 ของกลุ่มตัวอย่างเพศชายที่ดื่มแอลกอฮอล์นั้น มีประสบการณ์ในการใช้ความรุนแรงต่อ ผู้หญิงและเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการทุบตีทำร้าย กระทำชำเราบุคคลในครอบครัวอีกด้วย

ปัญหาเหล่านี้ที่เกิดขึ้น และได้สร้างความเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อสังคมใน มิติต่างๆ ได้ทำให้เกิดกระแสนของการรณรงค์เลิกเหล้าขึ้นอย่างกว้างขวางในสังคมไทย โดยได้มีกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงาน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์เลิกเหล้า⁷ ทั้งในมิติทางวิชาการในเรื่องเกี่ยวกับการสนับสนุนทุนวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือในเรื่องของการจัดกิจกรรม แคมเปญในการรณรงค์ ต่างๆ มากมาย และที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือการรณรงค์ในรูปแบบของการโฆษณา โดยที่ภาพยนตร์โฆษณาเป็นสื่อมวลชนประเภทสร้างความสนใจให้แก่ผู้ชมและเป็นสื่อที่ ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาเพื่อสร้างกระแสความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่าง ใด หรือกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงและร่วมแก้ไขปัญหาก็ กำลังประสบอยู่เป็นสื่อที่ไม่ได้มุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาเป็นหลัก แต่ต้องการสร้างความ คิดเห็นและทัศนคติของแต่ละบุคคลหรือของส่วนรวมเป็นหลัก⁸ ดังนั้นการโฆษณาด้วย สื่อโทรทัศน์จึงมีประสิทธิภาพในการเข้าถึงและครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการชักจูงและโน้มน้าวใจได้เป็นอย่างดี โดยโฆษณา รณรงค์เลิกเหล้าที่ สสส. ได้ให้การสนับสนุนนั้น มีจำนวนมาก อาทิเช่น แคมเปญโฆษณา

⁵ มนรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์ และคณะ. เพ็งอ้ง

⁶ จะเด็จ เชาวน์วิไล. "ผู้ขายเลิกเหล้า ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก" ในรายงานการประชุมวิชาการสุรา ระดับชาติ ครั้งที่ 3 สุราไม่ใช่ สันติธรรมตา. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. 2550. หน้า 41

⁷ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า. 2548

⁸ ณรงค์ สมพงษ์. 2549 อ้างในอนุพงษ์พลพร. การเปิดรับสื่อและทัศนคติต่อการโฆษณาและการรณรงค์การ เลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ของประชาชนในเขตอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย. 2552. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รณรงค์เลิกเหล้าสุดให้เหล้า เท่ากับ แชง หรือ ในชุดกินเหล้า เท่ากับ กินแรง งานบุญ ปลอดเหล้า หรือเหล้าทำลายมิตรภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการพยายามในการ สร้างคุณค่า หรือให้ความหมายใหม่ให้แก่การดื่มสุราโดยการนำเครื่องดื่มประเภทนี้ไป ผูกโยงเอาไว้กับความหมาย/คุณค่าในมิติต่างๆ แต่ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นก็คือโฆษณา รณรงค์เลิกเหล้าส่วนใหญ่ ตัวละครในโฆษณา และฉากหลังของโฆษณาจะเป็นไปใน ลักษณะของนำเสนอภาพตัวละครที่เป็นคนยากจน ชาวบ้าน เกษตรกร และฉากหลังส่วน ใหญ่จะอยู่ที่ชนบท หรือสังคม/ชุมชนที่ไม่ใช่ชุมชนเมือง หรือตัวละครที่เป็นชนชั้นกลาง หรือชนชั้นสูง ที่บริโภคเหล้านั้นก็หาได้น้อยมากในโฆษณา รณรงค์เลิกเหล้าในชุดต่างๆ ซึ่ง จากการนำเสนอในลักษณะนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนชั้นล่างที่ บริโภคเหล้า มากกว่า ตลอดจนโฆษณา รณรงค์เลิกเหล้าในบางชุดเองก็ได้มีการนำเอาการ ดื่มสุรานั้นไปผูกโยงความหมายไว้กับปัญหาความยากจนโดยตรง เช่น โฆษณา รณรงค์ เลิกเหล้าในชุด เลิกเหล้า เลิกจน ที่ได้สร้างวลีที่สามารถเข้าไปอยู่ในการจำได้หมายรู้ของ ผู้รับชม ได้แก่ จน เครียด กินเหล้าโดยที่ความยากจนนั้นตัวของมันก็มีอีกที่จะถูกประกอบ สร้างความหมาย ตลอดจนความเข้าใจ/การรับรู้ เกี่ยวกับตัวมันเองขึ้นใหม่อยู่เสมอ ตั้งแต่ อดีตในการรับรู้ หรือความเข้าใจเกี่ยวกับความยากจนนั้นก็มักจะถูกนำไปผูกโยงเอาไว้ กับการศึกษา เช่นคนยากจน เพราะไม่มีการศึกษา ดังวลีที่ว่า โง่ จน เจ็บ ที่เป็นคำใน การอธิบายถึงลักษณะของวงจรอุบาทว์ของการเมืองไทยที่เกิดจากชนชั้นล่าง⁹

จากความสำเร็จของโฆษณา รณรงค์เลิกเหล้าชุดนี้ที่สามารถเข้าไปสร้างการ จำได้หมายรู้ในผู้รับชมตลอดจนสร้างความเข้าใจ/การรับรู้ที่มีต่อปัญหาความยากจนให้ กับผู้รับชมได้แล้วนั้น สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ โครงสร้างของโฆษณาที่เป็นแกน ในการกำหนดการจัดวางการกระทำต่างๆ ในโฆษณานั้นเป็นเช่นไร กล่าวคือโฆษณาชิ้นนี้ ถ้าเราพิจารณามันในฐานะเป็นเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งการกระทำ และการจัดเรียงย้อมเป็นสิ่งที่ ถูกกำหนดให้เป็น ซึ่งไม่ได้เป็นไปโดยธรรมชาติ หากแต่เป็นไปตามโครงสร้างหลักของ เรื่องเล่าอื่นๆ และประเด็นที่สองคือ การจัดเรียงจัดวางเช่นนี้สามารถที่จะดำรงอยู่ หรือรักษาการดำรงอยู่ของตัวมันเองได้อย่างไร กล่าวคือในการจัดวางการกระทำต่างๆ

⁹ ในประเด็นนี้สำหรับผู้ที่สนใจ นิทานเรื่องเล่า ว่าด้วยวาทกรรม โง่ จน เจ็บ โปรดดู ประจักษ์ ก้องกีรติ, "นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้ลือดังชนบท : มานาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย" ,นำเสนอในที่สัมมนาการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 9 (2-3 ธันวาคม 2551) ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตามโครงสร้างหลักของเรื่องนั้น ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความเป็นจริง สามารถที่จะเข้าไปอยู่ในการจำได้หมายรู้ของผู้รับชมได้อย่างแยบยล และล่อนวล และในขณะที่เดียวกันก็ได้ประกอบสร้างความหมายใหม่ให้กับเหล่านักท่องเที่ยวหนึ่งซึ่งผู้รับสารนั้นประหนึ่งว่าคือเรื่องจริง ซึ่งบทความชิ้นนี้จะลองพยายามที่จะตอบคำถาม และอธิบายในประเด็นเหล่านี้ว่า ดังนั้นแล้วกระบวนการที่ทำให้มายาคติสามารถดำรงอยู่ได้คืออะไร

สัณนิทยาการศึกษาเรื่องเล่า

สัณนิทยา (semiology) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัญศาสตร์ (semiotics) เป็นการศึกษากระบวนการในการสื่อความหมาย โดย แฟร์ดีนันด์ เดอ โซซูร์ นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสได้เป็นผู้ที่ริเริ่มในการที่จะปฏิวัติความคิดทางภาษาศาสตร์ ทั้งนี้โซซูร์ได้แยกภาษาออกมาจากความจริง โดยมองว่าตัวภาษาที่เราใช้กันอยู่ในทุกวันนี้ไม่ได้เป็นภาพสะท้อน หรือไม่ได้ข้องเกี่ยวกับความเป็นจริงที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งโซซูร์นั้นมองว่า ภาษาก็คือระบบของสัญญาณแบบหนึ่งซึ่งสื่อถึงความคิดต่าง ๆ¹⁰ โดยที่ตัวสัญญาณเองนั้นได้ถูกนำไปอ้างอิงถึงสิ่งที่อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็น โดยกฎเกณฑ์ของภาษา และเป็นไปตามความอำเภอใจ (arbitrary) เท่านั้น¹¹ โดยที่ไม่มีส่วนใดเกี่ยวข้อง หรือสะท้อนภาพแห่งโลกความจริงเลย ดังนั้นสำหรับโซซูร์หน่วยในการวิเคราะห์ภาษาไม่ใช่คำ (word) แต่เป็นสัญญาณ (sign) และนอกจากนั้นการสร้างควมหมายหรือการเกิดควมหมายของสัญญาณนั้น เกิดขึ้นจากสิ่งที่เรียกว่า Diacritical Relation กล่าวคือ เกิดขึ้นโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความต่างและความสัมพันธ์กับสัญญาณอื่นในระบบเดียวกัน และคนในสังคมนั้นเข้าใจหรือยอมรับ ดังนั้นการสื่อความหมายในแต่ละหน่วยไม่ได้มีตัวตนอยู่ได้ลำพัง แต่ต้องอาศัยความสัมพันธ์โยงใย เชื่อมโยงระหว่างกันซึ่งประกอบกันเป็นโครงสร้างจึงจะทำให้แต่ละหน่วยมีค่าสื่อความหมายขึ้นมาได้ ดังนั้น กระบวนการสื่อความหมายจึงอิงอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์กันเองในระบบของหน่วยทั้งหมด¹²

¹⁰ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, แะน่าสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมมติ, 2554), หน้า 28

¹¹ ธีรยุทธ บุญมี, การปฏิวัติสัญศาสตร์ของโซซูร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสม์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2551), หน้า 21

¹² นพพร ประชากุล, โรลิ่งค บาร์ตส์ กับสัญศาสตร์วรรณกรรม, มายาคติ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2544) หน้า 99

ความหมายในทฤษฎีของโรลิ่งค์ บาร์ตส์นั้นเป็นเรื่องของการตัดแบ่งโลก ความเป็นจริงออกเป็นส่วนๆ ซึ่งการผ่า/แบ่ง/แยกนี้ก่อให้เกิดระบบของความแตกต่างขึ้น ทำให้เกิดการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกัน และตลอดจนเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจนก่อให้เกิดความหมายขึ้น¹³ กล่าวคือ ความหมายเป็นเรื่องของการปะทะประสานระหว่างสัญญาะ ส่วนบทบาท/หน้าที่ของภาษาคือการผ่า/แบ่ง/แยกโลกแห่งความเป็นจริง และสร้างความไม่ต่อเนื่องให้เกิดขึ้น ทำให้สรรพสิ่งแยกออกจากกันเพื่อก่อให้เกิดความหมายขึ้นมา เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าความหมายเป็นเรื่องของความแตกต่าง และการเปรียบเทียบ ดังนั้นการใช้ภาษาก็คือการสร้างเส้นแบ่งให้เกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความหมายขึ้นมา และเมื่อเป็นเช่นนี้ความหมายก็คือชิ้นส่วนที่ถูกภาษาแบ่งออกนั่นเอง ดังนั้นความสำคัญของสัญวิทยา ก็คือการค้นหาถึงรูปแบบและกระบวนการของการแบ่งเหล่านี้ที่กระทำต่อสิ่งต่างๆจนเกิดความหมาย หรืออีกนัยหนึ่งการสร้างความหมายเป็นเรื่องของความแตกต่าง/ตรงข้าม ของหน่วยสัญญาะต่างๆที่ก่อให้เกิดความหมาย มิใช่เกิดขึ้นมาเองจากตัวของสิ่งนั้นๆ โดยคู่ตรงข้ามต่างๆในระบบต่างๆจะร่วมกันกำหนดโครงสร้างซึ่งกันและกัน ทำให้ความหมายเหล่านี้ไม่ตายตัวไม่หยุดนิ่ง ความเป็นพลวัตเสมอ โดยที่สัญญาะนั้นนอกจากจะเป็นภาษาแล้วยังอยู่ในรูปแบบอื่นที่ไม่เป็นภาษา แต่ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารและสร้างความหมายให้เกิดขึ้นในสังคมไม่แตกต่างกันไปจากภาษา ดังที่จะเห็นจากงานหลายๆชิ้นของบาร์ต เช่นในบริบทของประเทศญี่ปุ่นในหนังสือชื่อ *Empire of Signs* บาร์ตได้วิเคราะห์สิ่งต่างๆในฐานะที่มันเป็นสัญญาะในการสื่อความหมาย ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ในการกินอาหารอย่างเช่น ตะเกียบ โดยที่สำหรับบาร์ต ตะเกียบนั้นยังมีหน้าที่อื่น ไม่ใช่แค่หน้าที่ในการคีบอาหารจากจานเข้าปาก¹⁴ โดยที่จากรูปร่างของตะเกียบทำให้มันมีหน้าที่เฉพาะ (การคีบอาหาร) ซึ่งสิ่งนั้นมันเป็นจุดสำคัญของอาหารที่จะต้องออกแบบอาหารที่มีลักษณะที่แบ่งออกเป็นชิ้นๆ ซึ่งโดยวิธีนี้มันได้แทนที่การกินอาหารที่เป็นรูปแบบของการทำอาหารที่ละมากๆ (mechanical sequent) โดยข้อจำกัดที่จะต้องแบ่งอาหารออกเป็นชิ้นเล็กๆให้อยู่ในจานๆเดียว ซึ่งอาหารในลักษณะนี้มันนำไปสู่ลักษณะ/ท่าที ของการเลือก (gesture of choice) คืออย่างน้อยก็ต้องเลือกระหว่างจะคีบชิ้นไหน และนอกจากนั้นการคีบ มันไม่ใช่แค่การกิน

¹³ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 119

¹⁴ R.Barthes, "Chopsticks", in *Empire of Signs*, p.16

แต่มันคือการจัดเตรียมอาหาร และสุดท้ายหน้าที่ของตะเกียบคือการเปลี่ยนสถานะของอาหาร กล่าวคือตะเกียบเป็นอุปกรณ์สำหรับการกินอาหารซึ่งปฏิเสธ การตัด การแทง ดังนั้นโดยตะเกียบอาหารจะไม่กลายเป็นเหยื่อ ซึ่งถูกคนกินกระทำด้วยความรุนแรง นอกจากนั้นบาร์ตยังให้ความสนใจในการวิเคราะห์เกี่ยวกับอาหารของชาวญี่ปุ่น เช่นสุกี้ (Sukiyaki) โดยที่สุกีนั่นก็คือการต้มหรือเคี่ยวโดยที่ทุกสิ่งนั้นสามารถที่จะถูกรับรู้ได้เพราะมันเกิดขึ้นข้างหน้าของคุณ บนโต๊ะของคุณและปราศจากการขัดจังหวะถึงแม้ว่าคุณกำลังกินมันอยู่ ซึ่งสุกีนั่นวัตถุดิบต่างๆที่สีสันสวยงาม และเงางามเหมือนเสื้อผ้าฤดูร้อนจะถูกนำมารวมกันในถาดซึ่งมันคือสารัตถะของตลาดซึ่งต่อมาสิ่งเหล่านี้จะถูกเคลื่อนย้ายที่ละน้อยไปยังหม้อเพื่อต้ม ซึ่งมันจะสูญเสียสีสัน รูปทรง และลักษณะที่เป็นชิ้นๆแยกจากกัน (discontinuity) โดยที่จะอ่อนนุ่มลง และถูกลดทอนความเป็นธรรมชาติลง กลายเป็นอาหารชนิดหนึ่ง (roux) และสามารถที่จะต้มใหม่ได้เรื่อยๆโดยวัตถุดิบจะถูกเพิ่มเพื่อต้มใหม่อีกครั้ง ซึ่งในที่นี้ทุกสิ่งเป็นเครื่องประดับของกันและกัน ดังนั้นสุกี้ตัวมันเองจึงกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีศูนย์กลาง (decentered) เหมือนกับตัวบทในความหมายของบาร์ตที่มีความต่อเนื่องไม่ขาดสาย¹⁵ (uninterrupted text)

ในการวิเคราะห์เรื่องเล่านั้นโรลิ่งด์ บาร์ตเสนอวิธีการที่จะสามารถใช้วิเคราะห์เรื่องเล่าที่มีอยู่มากมายหลากหลายโดยถือว่ามิถุนเกนซ์อันสมำเสมอบางประการปรากฏร่วมกันอยู่ในเรื่องเล่านั้น โดยที่เรื่องเล่าต่าง ๆ นั้นเป็นระบบของการกระทำที่ถูกนำมาเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน หรือก็คือตรรกของการกระทำ¹⁶ ซึ่งจะมีลักษณะที่เหมือนกันของเรื่องเล่าประเภทเดียวกันโดยในงานเขียนของบาร์ตได้ยกตัวอย่างงานวิเคราะห์ของ Vladimir Propp ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าของทาส (Slavic tales) นับร้อยเรื่อง ที่ทำให้เห็นถึงองค์ประกอบของเรื่องเล่าที่ประกอบด้วยตัวละคร (character) และการกระทำ (action) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยลำดับขั้นของการกระทำ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเรื่องเล่านั้นก็คือตรรกของความสัมพันธ์ที่บรรยายถึงการกระทำ ที่บรรยายถึงเหตุผลของพฤติกรรมที่เผยให้เห็นโครงสร้างของเรื่องเล่าในการวิเคราะห์ ซึ่งก็อาจจะเห็นถึงเหตุผลต่างๆที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่า โดยบาร์ตได้ใช้นิยายของ Balzac มาแสดงให้เห็นว่าในการ

¹⁵ R.Barthes, "Food decentered", in *Empire of Signs*, p.22 "it becomes decentered, like an uninterrupted text."

¹⁶ R.Barthes, "The Sequences of Actions", in *The Semiotic Challenge*, 1988/1944, p. 136 และสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับลำดับขั้นของการกระทำได้ในบทความชิ้นเดียวกัน

วิเคราะห์เช่นนี้จะให้ความสำคัญหรือจะดูเฉพาะสิ่งที่เป็นเนื้อหาและตัวบทของเรื่องเท่านั้น โดยจะไม่มีการพูดถึงมิติทางประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของตัวผู้แต่ง โดยในส่วนของเรื่องเล่านั้นในบทความได้กล่าวถึงข้อสังเกตที่สำคัญ 2 ประการด้วยกันซึ่งได้แก่ ประการแรก ในเรื่องเล่าต่างๆจะเปิดเผยให้เห็นถึงการกระทำหลัก (major actions) ของเรื่องเล่า นั้นๆว่าเรื่องเล่าเรื่องนี้จะดำเนินไปเช่นไร เรื่องเล่าเรื่องนี้จะเป็นอย่างไ และประการที่สอง การกระทำหลักเหล่านี้จะถูกเชื่อมโยงโดยการกระทำรอง (minor actions) ที่เป็นรายละเอียดที่เกี่ยวกับการกระทำต่างๆไป และดูเหมือนไม่สำคัญ เช่น การเปิดปิดประตู และการกระทำรองเหล่านี้จะไปเสริมสิ่งที่สำคัญ หรือสิ่งที่เป็นการกระทำหลักในเรื่องเล่า ให้เรื่องเล่านั้นสามารถที่จะคลี่คลาย และดำเนินต่อไปได้ รวมถึงความพยายามในการที่จะสร้างให้ตัวละครหรือสถานที่ต่างๆ มีความเป็นธรรมชาติ โดยสร้างความเป็นเหตุเป็นผลขึ้นในเรื่องเล่าจากการกระทำเหล่านี้ ซึ่งประเด็น หลักหรือระบบของการกระทำหลัก นั้นไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง แต่พวกมันจำเป็นที่จะต้องอาศัยรายละเอียดปลีกย่อย ต่างๆเพื่อให้ตัวมันดำรงอยู่ เพราะฉะนั้นรายละเอียดเหล่านี้จึงเป็นสิ่งไม่สามารถที่จะมองข้ามได้ และในอีกส่วนหนึ่งที่นอกเหนือจากประเด็นเกี่ยวกับชนิดของการกระทำในเรื่องเล่านั้น การกระทำต่างๆซึ่งจะยังอิงกับการกระทำที่เกิดขึ้นมาก่อนแล้วนำไปสู่อีกการกระทำที่เกิดขึ้นนั้น บางครั้งการกระทำเหล่านี้ก็จะมีการถูกลดทอนลง หรือจะมีการลดทอนการกระทำลงให้เป็นแค่ดัชนีหนึ่ง หรือเป็นแค่คำหนึ่ง (generic name) ที่เป็นตัวบ่งชี้การกระทำที่ผ่านมาทุกอย่าง หรือการกระทำที่เคยพูดถึงไปแล้ว ให้เข้ามาอยู่ในขอบข่ายของความหมายเดียวกัน ซึ่งก็คือเป็นการจัดหมวดหมู่ (to name) ของการกระทำต่างๆภายในเรื่องเล่าที่กระจัดกระจายให้เป็นระเบียบ ซึ่งทั้งนี้จึงจำเป็นที่จะต้องอ่านเรื่องเล่านั้นๆ และในขณะเดียวกันก็จะต้องหาข้อความ ที่ครอบคลุมที่จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องเล่า และภาษาข้างนอกเรื่องเล่าได้ เช่นในบทความมีการใช้ตัวอย่างคำว่า การลักพาตัว (Abduction) หรือคำว่า เดินทาง (Journey)

ในการวิเคราะห์เรื่องเล่านั้นโรลลิ่ง บาร์ตได้เสนอว่าสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงในการวิเคราะห์ก็คือระดับของการวิเคราะห์ ซึ่งโครงสร้างนิยมนั้นมักจะแบ่งหน่วยของการศึกษาออกเป็นชั้นส่วนย่อยๆ เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์และสามารถที่จะจัดการมันได้ โดยที่หน่วย หรือ unit เพื่อการวิเคราะห์เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ เป็นภาษา แต่เป็นหน่วยที่จะเชื่อม

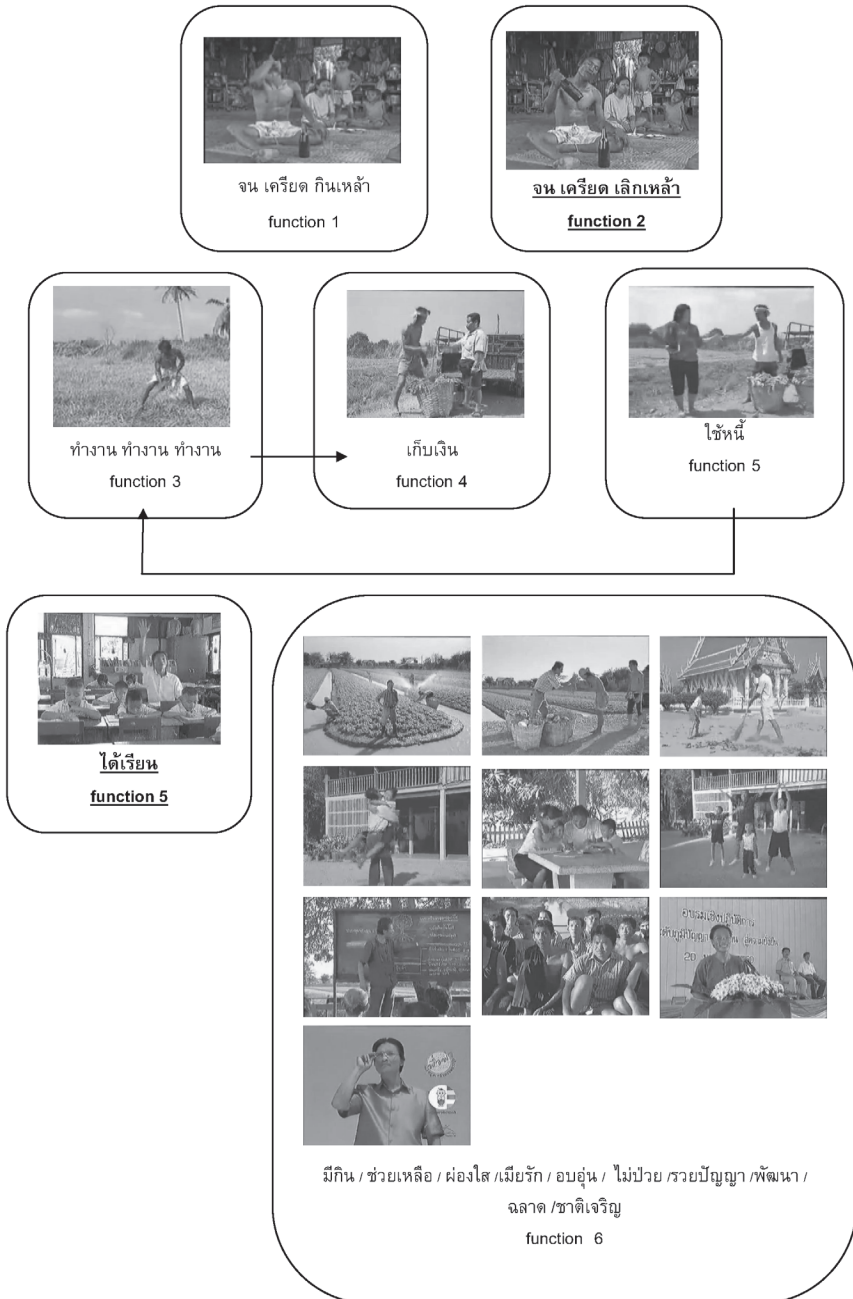
โยงไปถึงสิ่งหรือเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าเรื่องเล่า¹⁷ เหมือนเป็นการหว่านเมล็ดพันธ์ของเรื่องเล่าให้เรื่องเล่านั้นสามารถที่จะดำเนินต่อไป¹⁸ ซึ่งการผ่า/แบ่งเรื่องเล่าเช่นนี้เป็น การผ่า/แบ่งหน่วยในการวิเคราะห์ออกเป็นระดับฟังก์ชัน (function) โดยในระดับนี้ฟังก์ชันนับว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของเรื่องเล่าซึ่งหมายถึงเป็นหน่วยของเหตุการณ์ที่ทำหน้าที่ผลักดันให้เรื่องเล่าดำเนินต่อไปข้างหน้าได้

ในการวิเคราะห์โฆษณาชิ้นนี้ในฐานะของเรื่องเล่านั้น การกระทำต่างๆในโฆษณาหรือเรื่องเล่าในโฆษณาชิ้นนี้มีลักษณะที่เป็นลำดับขั้นของการกระทำ (sequences of action) หรือตรรกของการกระทำที่เกิดขึ้นในโฆษณาชิ้นนี้ซึ่งการกระทำในสิ่งหนึ่งจะส่งผลให้เกิดการกระทำอื่นเกิดขึ้นมาเป็นลำดับขั้น ดังนั้นการที่จะเข้าใจเรื่องเล่าไม่ใช่การเดินตามเรื่องเล่าหรือเดินตามตัวละครในเรื่องเล่า แต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการในการประกอบสร้างเรื่องเล่า ดังนั้นการผ่า/แบ่ง เรื่องเล่าออกเป็นส่วนย่อยๆเพื่อวิเคราะห์จึงมีความสำคัญมากในวิธีการศึกษา ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการกระทำหลักต่างๆในโฆษณาชุดนี้สามารถที่จะแบ่งย่อยออกเป็นฟังก์ชันที่ผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ต่อไป หรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ข้างหนาดังนี้

¹⁷ R.Barthes, "Introduction to the Structural Analysis of Narratives", in Image Music Text, 1997/2001, p.88

¹⁸ R.Barthes, "Introduction to the Structural Analysis of Narratives", in Image Music Text, 1997/2001, p.84

มายาคติในการสร้างค่านิยมระหว่างสุรา และความยากจน

ฟังก์ชันแรกเป็นฟังก์ชันของการตีพิมพ์ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะถ้าไม่มีการตีพิมพ์ก็ไม่มีงานเขียน กล่าวคือ มันยังสามารถที่จะ จน เครียด แล้วไปทำอย่างอื่นที่ไม่ใช่ตีพิมพ์ แต่การเลือก/กำหนด/จัดวาง การกระทำเช่นนี้(การกินเหล้า) ก็เพื่อที่จะให้เกิดการกระทำต่อไป หรือฟังก์ชันต่อไปซึ่งก็คือการเลิกเหล้า และจากฟังก์ชันนี้ที่เป็นการเลิกเหล้าก็จะนำไปสู่ การกระทำอื่นๆ หรือฟังก์ชันอื่นๆต่อไปตามลำดับเรื่องเล่าของโฆษณาจนไปถึงบทสรุปของเรื่องเล่าที่ตัวละครมีฐานะดี และนำความเจริญมาสู่ประเทศชาติ ดังนั้นจากการผ่า/แบ่ง โฆษณาดังนี้ออกเป็นฟังก์ชันของการกระทำจะทำให้เราได้เห็นถึงลำดับของการกระทำ (Sequences of Actions) ในโฆษณาก็คือ กินเหล้า แล้วจึงเลิกเหล้า เมื่อเลิกเหล้าแล้วก็ทำงาน ทำงานแล้วก็เก็บเงิน เมื่อมีเงินเก็บก็ใช้หนี้ เมื่อใช้หนี้เสร็จก็ทำให้เลิกจน ดังนั้นเลิกเหล้าจึงทำให้เลิกจน และเมื่อเลิกจนแล้วการกระทำที่ตามมาก็คือ การได้เรียน หรือการมีการศึกษา และเมื่อมีการศึกษาก็จะทำให้มีกิน และเมื่อมีกินหรือฐานะดีขึ้นก็จะนำไปสู่สิ่งต่างๆที่เป็นบทสรุปของเรื่องเล่าในโฆษณา ซึ่งลำดับขั้นเช่นนี้ได้นำไปสู่ตรรกของการกระทำที่ว่า การเลิกเหล้า จะทำให้เลิกจน และเมื่อไม่จนก็จะนำไปสู่การมีการศึกษา และนำไปสู่ชีวิตที่ดี ดังนั้นเมื่อเราพลิกกลับความสัมพันธ์ของตรรกชุดนี้ก็จะเห็นว่า การกินเหล้า ก็คือสาเหตุของความยากจน และเมื่อยากจนก็จะไม่มีการศึกษา และเมื่อไม่มีการศึกษาก็จะมีชีวิตที่ไม่ดี ซึ่งตรรกชุดนี้ก็คือ โครงสร้างของเรื่องเล่าในโฆษณาดังนี้ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่านัยหรือความหมายที่แอบแฝงอยู่ในโฆษณาดังนี้ไม่ใช่ตรรกที่ว่ายากจนแล้วจึงเครียดแล้วจึงกินเหล้า แต่การที่จัดวางความหมายในนัยที่ว่าเลิกเหล้าจะทำให้เลิกจนนั้นมันนำไปสู่ตรรกอีกชุดหนึ่งซึ่งหลักกลายเป็นสาเหตุไม่ใช่ปลายเหตุของความสัมพันธ์ในลำดับขั้นของการกระทำ ซึ่งทำให้ในอีกมุมหนึ่งโฆษณาดังนี้ก็มีนัยซ่อนเร้นในตนเองอย่างมาก นอกจากนั้นการแสดงให้เห็นถึงฟังก์ชันของการกระทำในโฆษณาดังนี้ก็จะเห็นได้ว่าเมื่อเลิกเหล้าแล้ว การกระทำที่ตามมาคือการทำงาน และเมื่อทำงานมีเงินเก็บ การกระทำอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อมาก็คือการได้เรียน และจากการกระทำนี้ก็จะนำไปสู่พัฒนาการในด้านต่างๆของชีวิตในลักษณะกราฟเส้นตรงเฉียงขึ้น ดังเช่นความคิดในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าจุดเปลี่ยนหลักของเรื่องเล่าในโฆษณาดังนี้มีอยู่สองแห่งสำคัญที่เป็นการกระทำหลักของเรื่องคือ การเลิกเหล้า และการได้เรียน กล่าวคือ การเลิกเหล้าทำให้มีเงินเก็บมีฐานะดีขึ้น หรือก็คือเลิกจน และเมื่อไม่จนสิ่งที่ตามมาก็คือการมีการศึกษา และเมื่อมีการศึกษาสิ่งที่ตามมาก็คือการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเล่าเรื่องในโฆษณาดังนี้ทั้งหมดทั้งมวลล้วนเป็นการเล่าที่อยู่ภายใต้เรื่อง

เล่าเดิม ซึ่งเป็นเรื่องเล่ากระแสหลักในสังคมก็คือ โง่ จน เจ็บ เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมเดิม ว่าคนชนบทนั้นยากจน เมื่อยากจนจึงไม่มีการศึกษา ดังนั้นการจัดเรียงจัดวางตรรกหรือลำดับชั้นต่างๆในโฆษณา หรือในเรื่องเล่านี้ทั้งหมดนั้นก็ถือเป็นการเล่าตามเรื่องเล่าเดิมที่มีมาอยู่ก่อนหน้านี้ เพียงแต่เพิ่มสาเหตุของความยากจนเข้าไปว่าเป็นเพราะเหล้า ซึ่งเป็นการเสริมให้เรื่องเดิมนั้นมีความเข้มข้นหรือมีพลังในการสร้างความรู้ ความเชื่อให้กับผู้รับชมมากยิ่งขึ้นไปอีก

ดังนั้น การจัดเรียงจัดวางของการกระทำ หรือลำดับชั้นของการกระทำต่างๆ ในโฆษณาชิ้นนี้จึงเป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นแบบตามอำเภอใจ หรือถูกกำหนดให้เป็นภายใต้โครงสร้างของเรื่องเล่าเดิมที่ถูกเล่ามาก่อนหน้านั้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่าโฆษณาชิ้นนี้ก็คือการผลิตซ้ำของวาทกรรมเดิมก็คือ โง่ จน เจ็บ โดยที่สาเหตุของความยากจนก็คือในเรื่องเล่านี้ก็คือเหล้าซึ่งถูกกำหนดให้เป็นคู่ตรงข้ามของสิ่งที่เป็นคุณค่าในทางบวกของสังคม ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงและในความเป็นจริงการเลิกเหล้าจึงอาจจะไม่ทำให้ฐานะหรือความเป็นอยู่ดีขึ้น ดังนั้นตรรกที่ดูเหมือนเป็นเหตุผลที่น่าเชื่อถือระหว่างเหล้าและความยากจน มันจึงไม่ใช่อะไรที่เกี่ยวกับความจริงในโลกแห่งความเป็นจริง เพราะมันถูกกำหนดให้เป็น และอยู่ในลักษณะของการเป็นไปตามอำเภอใจซึ่งไม่มีส่วนเชื่อมโยงกับความจริงเลย และในขณะเดียวกันกรอบคิดแบบนี้ก็ได้ กดทับ/ปิดกั้น การกระทำในการที่จะดื่มเหล้า หรือการกระทำในการที่จะเลือกที่จะดื่มเหล้าของชนชั้นล่าง ให้เป็นการกระทำที่ไม่ถูกยอมรับ หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ในขณะที่การกระทำเดียวกันหรือการดื่มเหล้าของคนที่ไม่จนนั้น ก็จะไม่อยู่ในขอบเขตของชุดคุณค่าชุดนี้ ซึ่งลักษณะนี้ก็คือการกีดกันทางชนชั้นด้วยการกำหนดคุณค่าของการกระทำเดียวกันให้แตกต่างกัน และเมื่อทุกเหตุการณ์หรือทุกลำดับชั้นของการกระทำ(หลัก) ในโฆษณาเป็นไปในแบบที่ถูกกำหนดให้เป็นแล้วนั้น กล่าวคือถ้าการจัดเรียงจัดวางทุกอย่างไม่ได้เป็นไปโดยธรรมชาติแล้วนั้น สิ่งใดหรืออะไรคือสิ่งที่ทำให้เกิดการจัดเรียงจัดวางตรรกของการกระทำในรูปแบบเช่นนี้ หรือถ้าทุกลำดับชั้นของการกระทำเป็นไปเพราะถูกกำหนดให้เป็นแล้วอะไรคือสิ่งที่มากำหนดลำดับชั้นของการกระทำเหล่านี้

โฆษณาในฐานะกลไกทางอุดมการณ์

แนวคิดของอัลธุสเซอร์เกี่ยวกับอุดมการณ์นั้นได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดแบบโครงสร้างนิยม¹⁹ ที่ปฏิเสธทัศนะแบบมนุษยนิยม เช่น เป็นชาวพุทธต้องเวียนเทียน การที่เราทำการเวียนเทียนนั้นก็เพราะเราสังกัดอยู่ในอุดมการณ์แบบพุทธ เราไปโบสถ์ สาราภพบาป ก็เพราะเราเป็นคริสต์ กล่าวคือเราจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรขึ้นอยู่กับว่าเราอยู่ใน/สังกัดอยู่ในชุดอุดมการณ์ใด และเราก็จะทำหรือจะไม่ทำตามความคิดหรือความเชื่อตามแต่อุดมการณ์ที่เราสังกัดอยู่ ดังนั้นสำหรับอัลธุสเซอร์มนุษย์จึงไม่ได้มีเจตจำนงค์เสรีเหมือนดังที่ปรัชญาแบบมนุษยนิยมเข้าใจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการปฏิเสธมุมมองแบบ rational choice และนอกจากนั้นสำหรับอัลธุสเซอร์การอ่านก็ไม่ใช่ว่าสิ่งใดที่ไร้เดียงสา²⁰ เพราะตัวบท (text) นั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือทฤษฎีต่างๆ ซึ่งย่อมที่จะมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะของการอ่าน ดังนั้นเราจึงกำลังอ่านสิ่งที่ถูกเขียนผ่านกรอบอุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเรากำลังอ่านสิ่งที่ถูกผลิตซ้ำ ดังนั้นการอ่านของอัลธุสเซอร์จึงเป็นการอ่านเพื่อที่จะหาว่าในตัวบทนั้นๆ ถูกเขียนขึ้นหรือถูกประกอบสร้างขึ้นจากอุดมการณ์หรือกรอบแนวคิดอะไร²¹ เป็นการอ่านแบบที่ผู้อ่านนั้นเป็น Super-reader ในการที่จะสามารถเสาะหา/ค้นหาตำแหน่งหรือประเด็นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของความรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกำหนดว่าเราควรที่จะอ่านหรือไม่อ่านอะไร ควรจะเห็นหรือไม่เห็นอะไร ควรจะรู้หรือไม่รู้อะไรนั้นทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นทั้งสิ้น และสิ่งที่มากำหนดการกระทำเหล่านี้ก็คืออุดมการณ์ โดยที่อัลธุสเซอร์นั้นเห็นว่าสิ่งที่เรียกว่าอุดมการณ์นั้นไม่ใช่จะเป็นเพียงแต่สิ่งที่เป็นามธรรมเท่านั้น แต่อุดมการณ์เหล่านี้ยังมีส่วนที่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรม หรือก็คือมีภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการดำรงอยู่ของอุดมการณ์ต่างๆนั้นจึงสามารถที่จะดำรงอยู่ได้ ก็เพราะมีกลไกทางอุดมการณ์หรือภาคปฏิบัติการทางอุดมการณ์ในการที่จะผลิตซ้ำ หรือสืบทอดระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งสำหรับอัลธุสเซอร์พลเมืองที่ดีจึงเป็นผู้ที่เชื่อถือ และยึดมั่นในอุดมการณ์หลักอย่างเคร่งครัดทั้งๆที่อาจจะไม่รู้เนื้อแท้ของมัน

¹⁹ Ted Benton, *The Rise and Fall of Structural Marxism*, 1984, P. 14

²⁰ Edith Kurzweil, "Louis Althusser : Marxism and Structuralism", in *The Age of Structuralism : Levi-Strauss to Foucault*, 1980, p. 42

²¹ Edith Kurzweil, "Louis Althusser : Marxism and Structuralism", in *The Age of Structuralism : Levi-Strauss to Foucault*, 1980, p. 40

ซึ่งอย่างไรก็ตามอุดมการณ์เหล่านี้ก็ต้องมีกลไกของรัฐเป็นเครื่องมือสำคัญ²² และนอกจากนั้นกลไกทางอุดมการณ์เหล่านี้จะต้องมีจุดยืนร่วมกัน ก็คือมีจุดยืนอยู่ภายใต้อุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครอง²³ ดังนั้นชนชั้นที่กุมอำนาจรัฐจึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องควบคุมกลไกทางอุดมการณ์เหล่านี้ให้ได้ หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งก็ต้องมีอำนาจในการครอบงำทางอุดมการณ์ในสังคมด้วย โดยที่การเข้ายึด/ครอบครอง กลไกของรัฐด้านการปราบปรามอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นการปฏิวัติแบบเดิมที่มุ่งใช้กำลัง และความรุนแรงในการเข้ายึดอำนาจรัฐจึงไม่เพียงพอ แต่การต่อสู้เพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจรัฐนั้น อีกแง่มุมหนึ่งก็มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาอุดมการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ทำลายอุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครองที่ครอบงำอยู่ ซึ่งหากอุดมการณ์ใหม่ที่ต่อต้าน/ขัดขึ้นกับอุดมการณ์หลักนั้น สามารถที่จะเป็นที่ยอมรับและแผ่ขยายไปในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมแล้วนั้น ก็จะสามารถที่จะทำลายอำนาจครอบงำของอุดมการณ์ที่มีอยู่เดิมได้ และทำให้ชนชั้นปกครองเหล่านั้นไม่สามารถที่จะปกครองควบคุมได้ในระยะยาว²⁴ และนอกจากแนวคิดเหล่านี้แล้ว แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก โคลด เลวี-สเตรสส์ (Claude Levi-Strauss 1908-1990) ได้ช่วยให้อัลธูซเซอร์สามารถพัฒนาแนวคิดในเชิงโครงสร้างโดยที่ใช้หลักการของการอธิบายในลักษณะนี้ มาเป็นเครื่องมือสำคัญของอุดมการณ์ที่สามารถที่จะฝังลึกลงไป ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ และนอกจากนั้นยังมีลักษณะของการตัดสินเชิงคุณค่าด้วยว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก เช่นในสังคมที่มีอุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ นั้นคุณค่าที่ผูกติดกับความเป็นชายย่อมมีคุณค่าที่มากกว่าคุณค่าที่ผูกติดอยู่กับความเป็นหญิง เช่น เหตุผล ตรงข้ามกับ อารมณ์ เข้มแข็ง ตรงข้ามกับ อ่อนแอ แต่ทั้งเหตุผล และ เข้มแข็ง ล้วนแล้วแต่มีคุณค่ามากกว่าเพราะผูกติดอยู่กับคุณค่าของความเป็นชาย

ในส่วนของโฆษณาเองนอกจากจะมีความหมายของการโฆษณาเพื่อให้นักเลกดื่มเหล้าแล้ว โฆษณานั้นยังมีการนำเหล้าไปผูกติดเอาไว้กับความยากจนซึ่งเป็นการสร้างความหมายในรูปแบบหนึ่งให้แก่เหล้า และด้วยนัยของโฆษณาที่พยายามจะสื่อว่าเหล้าเป็นต้นเหตุทั้งหมดของปัญหาของความยากจน ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้นอกจากจะมีความหมายแค่ในระดับของตัวมันที่สื่อความหมายออกมาแล้ว มันยังแฝงเอาไว้ด้วย มายาคติ

²² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ความคิดของอัลธูซเซอร์", ใน รัฐ 2534, หน้า 60

²³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ความคิดของอัลธูซเซอร์", ใน รัฐ 2534, หน้า 65

²⁴ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ความคิดของอัลธูซเซอร์", ใน รัฐ 2534, หน้า 66

ทางชนชั้นที่ซ่อนอยู่ในโฆษณา ซึ่งผู้รับสื่อก็จะรับเอามายาคติทางชนชั้นนี้ไว้ใน การรับรู้ ด้วยโดยไม่รู้ตัว ว่าที่คนจนยากจนนั้นสาเหตุก็เพราะกินเหล้าเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้ที่ รับสื่อมองไม่เห็นถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน และมองปัญหาของ ความยากจนแค่ในระดับผิวเผินตามที่โฆษณายายามจะสื่อให้รับรู้ ดังนั้นโฆษณารณรงค์ เลิกเหล้าชั้นนี้นอกจากจะสื่อความหมายให้คนเลิกเหล้าแล้ว ในอีกมิติหนึ่งโฆษณารณรงค์ เลิกเหล้าชั้นนี้ยังพยายามจะเข้าไปครอบครอง/ครอบงำ การรับรู้และการทำความเข้าใจ เกี่ยวกับความยากจนของคนที่ชมโฆษณาชั้นนี้ผ่านการจัดเรียงจัดวางลำดับชั้นของการ กระทำในโฆษณา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ลดทอนปัญหาของความยากจนที่เกิดขึ้นจากโครงสร้าง ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ให้เหลือเป็นเพียงปัญหาของปัจเจก กล่าวคือ โฆษณาชั้นนี้ ได้สร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้รับชมเกี่ยวกับปัญหาความยากจนโดยผู้ชมนั้น จะเข้าใจ และรับรู้เกี่ยวกับปัญหาความยากจนแค่ในระดับที่เป็นปัญหาของปัจเจก ที่ว่าความจนนั้นเกิดจากพฤติกรรมการดื่มเหล้า ซึ่งการดื่มเหล้านี้ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรม ของปัจเจกในการที่จะทำโดย ไม่ได้คำนึงหรือไม่ได้สนใจเลยว่าแท้จริงแล้วพฤติกรรม การดื่มเหล้านี้เป็นเพียงอีกมิติหนึ่งของปัญหาเท่านั้น โดยปัญหาความยากจนนอกจาก พฤติกรรมการดื่มเหล้าแล้วก็เป็นปัญหาในมิติเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทั้งสิ้น เช่น ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ การตกงาน ค่าครองชีพที่ สูงขึ้น หรือแม้แต่สวัสดิการของรัฐที่ไม่เพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหา เชิงโครงสร้างทั้งสิ้นแต่โฆษณากลับฉายปัญหาของความยากจนโดยลดทอนให้เหลือ เพียงแค่มิติเดียว และทำให้ดูราวกลับว่าสิ่งนี้คือทั้งหมดของปัญหา

วิธีการนำเสนอของโฆษณาชั้นนี้นอกจากตรรกของการกระทำที่นำไปสู่การ กำหนดการจัดเรียงจัดวางการกระทำต่างๆภายในโฆษณาแล้วนั้น ในอีกมุมมองหนึ่ง โฆษณาชั้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการของการชี้ หรือนำให้ผู้ชมรับชมนั้นได้รับรู้ใน บางอย่าง และในขณะเดียวกันโฆษณาชั้นนี้ก็ได้ทำการบดบัง/ปิดบังในบางอย่างเพื่อไม่ ให้ผู้ชมรับชมนั้นเกิดการรับรู้ กล่าวคือ โฆษณารณรงค์เลิกเหล้าชั้นนี้ได้ชี้ นำให้เห็นถึง ปัญหาของความยากจนโดยมุ่งเน้นไปในมิติของปัจเจก ซึ่งก็คือพฤติกรรมดื่มเหล้าว่า พฤติกรรมการดื่มเหล้านี้เป็นสาเหตุของความยากจน แต่ในขณะเดียวกันที่นำเสนอ ปัญหาของความยากจนในมิตินี้ โฆษณาเองก็ได้บดบัง/ปิดบังปัญหาของความยากจนใน มิติอื่นๆไปในตัว เช่น มิติของปัญหาในระดับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่สร้างความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม และทำให้เกิดปัญหาความยากจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจ

จะกล่าวได้ว่าเป็นมิติของปัญหาที่มีความสำคัญต่อปัญหาความยากจนมากกว่ามิติในเรื่องของการดื่มเหล้ามากนัก แต่สิ่งเหล่านี้กลับถูกบดบังไว้เสียมิดชิดโดยปัญหาของการดื่มสุรา และเป็นผลที่ทำให้ผู้ที่รับชมโฆษณาชั้นนี้มีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาของความยากจนเพียงแค่พฤติกรรมการดื่มเหล้า กล่าวคือในการกระทำที่จะกำหนดว่าสิ่งไหนควรรู้หรือสิ่งไหนไม่ควรรู้ สิ่งไหนควรเห็น หรือสิ่งไหนไม่ควรเห็นนั้น ทั้งหมดเหล่านี้ถูกกำหนดโดยอาศัยตามแต่อุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครองเป็นเช่นไร ดังนั้นด้วยอิทธิพลของอุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครองแบบทุนนิยมสิ่งที่ไม่ควรจะเห็นควรที่จะรู้ เกี่ยวกับความยากจนก็คือสาเหตุที่เกิดจากโครงสร้างอันไม่เท่าเทียมของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ประกอบกับอุดมการณ์ของพุทธศาสนาที่เหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีที่อยู่แล้วจึงทำให้เกิดการรับรู้แบบคู่ตรงข้ามเกิดขึ้นภายในโฆษณาชั้นนี้ด้วย

โดยกระบวนการในการบดบัง/ปิดบังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยตามแต่ว่าโฆษณานั้นกำลังทำการอาศัยชุดอุดมการณ์ใดเป็นกรอบในการนำเสนอ โดยในการบดบัง/ปิดบังนี้ในอีกนัยหนึ่งก็คือกระบวนการในการที่จะผลิตซ้ำ และตอกย้ำถึงชุดอุดมการณ์ที่อยู่ในโครงสร้างสังคมนั่นเอง ซึ่งในที่นี้จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการชี้ให้เห็นถึงปัญหาของความยากจนในมิติที่เป็นปัญหาจากการดื่มเหล้าแต่เพียงมิติเดียวนั้น และประกอบกับความเข้าใจของผู้รับชมที่อยู่ในกรอบโครงสร้างความคิดแบบคู่ตรงข้ามที่อาศัยการสร้างการรับรู้จากอุดมการณ์ของพุทธศาสนาที่ว่าเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีผิดศีล ดังนั้นด้วยพลังของอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมในลักษณะนี้จึงสร้างการสร้างการรับรู้แบบคู่ตรงข้ามขึ้นที่ว่า เหล้ามันเป็นสิ่งที่ไม่ดี (ตามอุดมการณ์แบบพุทธ) ดังนั้นเมื่อเหล้าเป็นสิ่งที่ไม่ดี โฆษณาชั้นนี้เป็นโฆษณาที่รณรงค์ให้เลิกเหล้า ดังนั้นจึงเป็นโฆษณาที่ดี และเมื่อเป็นโฆษณาที่ดี เนื้อหา รายละเอียดต่าง ๆ ในโฆษณาจึงเป็นสิ่งที่ดี และถูกต้องไปด้วย จึงไม่จำเป็นต้องตั้งคำถาม ซึ่งจากกระบวนการทั้งหมดนี้ของการอาศัยการรับรู้แบบคู่ตรงข้าม และที่สำคัญเป็นการรับรู้แบบคู่ตรงข้ามที่มีการประเมินคุณค่าลงไปทำให้โฆษณานี้เป็นสิ่งที่ดีไปโดยปริยาย และไม่จำเป็นต้องตั้งคำถาม และเป็นผลทำให้การนำเสนอในมิติของปากเจกนี้ได้ถูกทำให้ดูราวกับว่าเป็นเรื่องปกติและเป็นธรรมดา ซึ่งในขณะเดียวกันโฆษณาก็ได้อาศัยประโยชน์จากการรับรู้แบบคู่ตรงข้ามของผู้รับชมนี้ ในการที่จะผลิตซ้ำชุดอุดมการณ์บางอย่างลงไปใน การรับรู้ และความเข้าใจที่มีต่อโฆษณาไปในเวลาเดียวกันกับผู้รับชมรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่โฆษณาต้องการจะสื่อ กล่าวคือในขณะที่ผู้รับชมรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่โฆษณาต้องการจะสื่อ หรือก็คือรับรู้ในสิ่งที่โฆษณาชี้ให้เห็นนั้นผู้รับชมเองก็ถูก

ผลิตซ้ำชุดอุดมการณ์ในด้านที่โฆษณาบงกช/ปิดบังไปในตัวโดยอาศัยช่องว่างของการรับรู้และเข้าใจแบบคู่ตรงข้ามที่ทำให้สิ่งต่างๆ ในโฆษณาถูกทำให้ดูราวกลับว่าเป็นความปกติและเป็นความธรรมดา

การพิจารณาอุดมการณ์ในลักษณะที่เป็นอำนาจอย่างหนึ่งที่มีลักษณะของอำนาจในเชิงครอบงำปฏิบัติการของอำนาจนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือเป้าหมายที่อำนาจนั้นมุ่งที่จะมีผลต่อ และสิ่งที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือฐานของอำนาจ ซึ่งในกรณีนี้ถ้าเราพิจารณาตัวโฆษณาในมุมมองลักษณะนี้อาจจะทำให้เราสามารถเห็นการปฏิบัติการของอุดมการณ์ในรูปของอำนาจในเชิงครอบงำได้ดียิ่งขึ้น กล่าวคือ เป้าหมายแห่งอำนาจที่โฆษณานั้นมุ่งจะมีอิทธิพลต่อซึ่งจากบทความในข้างต้นจะเห็นได้ว่าโฆษณาชิ้นนี้มีเป้าหมายอยู่ที่คนจนหรือชนชั้นล่างที่ด้อยสุรา ซึ่งการกระทำหรือปฏิบัติการของอุดมการณ์นั้นในการที่จะมีพลังมากพอในการครอบงำไปยังเป้าหมายของอำนาจขึ้นอยู่กับว่าอำนาจครอบงำนั้นอาศัย/อิงฐานของอำนาจจากอะไร ซึ่งในโฆษณาชิ้นนี้จะเห็นได้ว่าการอำนาจครอบงำนี้อิงอาศัยฐานอำนาจจากพุทธศาสนามาเป็นฐานในการผลิตสร้างชุดตรรกะเพื่อทำการครอบงำไปยังเป้าหมาย ซึ่งในสังคมแบบทุนนิยมนั้นย่อมเป็นปกติและเป็นความจำเป็นที่จะต้องธำรงรักษาโครงสร้างแบบทุนนิยมที่เป็นอยู่นี้ไว้ และการรักษาโครงสร้างในอีกรูปแบบก็คือการใช้กลไกด้านอุดมการณ์ในการครองอำนาจทางความคิดแก่ประชาชนหรือการครองอำนาจนำ ซึ่งเป็นอีกกลไกที่สำคัญในการที่จะธำรงรักษาโครงสร้างแบบทุนนิยมเอาไว้ได้ โดยโฆษณานั้นแสดงให้เห็นถึงการครองอำนาจนำทางความคิด ในการที่จะรักษาโครงสร้างแบบทุนนิยม ที่เป็นไปโดยไม่ใช้เพื่อให้ยอมรับต่อโครงสร้างแบบทุนนิยม แต่ครองความคิดในเรื่องของความเข้าใจของปัญหาที่โครงสร้างแบบทุนนิยมเสมือนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหานี้ และกระทำการสร้างชุดการรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาโดยกระทำให้ชนชั้นล่างนั้นเป็นสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเองซึ่งก็คือพฤติกรรมการตีแผ่เหล่านั้นมายาคติทางชนชั้นในโฆษณาณรงค์เลิกเหล้านั้นนอกจากจะเพื่อให้คนเลิกดื่มเหล้าแล้วในอีกมิติหนึ่งมันก็คือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าโฆษณาชิ้นนี้ก็คือเครื่องมือทางอุดมการณ์ในการธำรงรักษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีความเหลื่อมล้ำเอาไว้ให้มันคงนั่นเอง

สรุป

บทความชิ้นนี้พยายามแสดงให้เห็นถึงการจัดเรียงจัดวางของการกระทำหรือฟังก์ชันต่างๆ ในโฆษณาที่เป็นไปแบบถูกกำหนดให้เป็นในการพยายามที่จะสร้างให้เกิดตรรกะของการรับรู้แบบหนึ่งขึ้นมาซึ่งก็คือตรรกที่ว่า การดื่มสุราเป็นสาเหตุของความยากจน และนอกจากนั้นการจัดเรียงจัดวางเช่นนี้ก็คือภาคปฏิบัติหรือการทำงานของอุดมการณ์โดยการนำเสนอของโฆษณาชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงวิธีการของการชี้หรือนำให้ผู้ที่ได้รับชมได้รับรู้ในบางอย่าง และในขณะเดียวกันโฆษณาชิ้นนี้ก็ได้ทำการบดบัง/ปิดบังในบางอย่างเพื่อไม่ให้ผู้ที่รับชมนั้นเกิดการรับรู้โดยกระบวนการในการบดบัง/ปิดบังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยตามแต่ว่าโฆษณานั้นกำลังทำการอาศัยชุดอุดมการณ์ใดเป็นกรอบในการนำเสนอ โดยในการบดบัง/ปิดบังนี้ในอีกนัยหนึ่งก็คือกระบวนการในการที่จะผลิตซ้ำ และตอกย้ำถึงชุดอุดมการณ์ที่อยู่ในโครงสร้างสังคม ซึ่งในขณะนั้นผู้ที่รับชมรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่โฆษณาต้องการจะสื่อหรือก็คือรับรู้ในสิ่งที่โฆษณาชี้ให้เห็นนั้นผู้รับชมเองก็ถูกผลิตซ้ำชุดอุดมการณ์ในด้านที่โฆษณาบดบัง/ปิดบังไปในตัว ผ่านการจัดเรียงจัดวางลำดับขั้นของการกระทำต่างๆ ภายในโฆษณา ซึ่งอาศัยตามตรรกะของการกระทำภายใต้กรอบอุดมการณ์หลักที่เป็นทุนนิยม และโดยอาศัยช่องว่างของการรับรู้และเข้าใจแบบคู่ตรงข้ามที่อาศัยอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นอุดมการณ์แบบพุทธศาสนาที่เหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ต้องอยู่แล้ว ทำให้สิ่งต่างๆ ในโฆษณาถูกทำให้ดูราวกลับว่าเป็นความปกติและเป็นธรรมดา และสิ่งนี้ก็คือการใช้กลไกด้านอุดมการณ์ในการครองอำนาจทางความคิดแก่ประชาชนหรือการครองอำนาจนำ ซึ่งเป็นอีกกลไกที่สำคัญในการที่จะธำรงรักษาโครงสร้างแบบทุนนิยมเอาไว้ ดังนั้นมายาคติทางชนชั้นในโฆษณารณรงค์เลิกเหล้านั้นนอกจากจะเพื่อให้คนเลิกดื่มเหล้าแล้ว ในอีกมิติหนึ่งมันก็คือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าโฆษณาชิ้นนี้ก็คือเครื่องมือทางอุดมการณ์ในการธำรงรักษาโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความเหลื่อมล้ำเอาไว้ให้มั่นคง

เอกสารอ้างอิง

Edith Kurzweil, **The Age of Structuralism**, New York, Columbia University Press.

1980

Roland Barthes, **Image Music Text**, Fontana Press, 1977

Roland Barthes, **Empire of Sign**, New York, HILL and WANG, 1983

Roland Barthes, **The Semiotic Challenge**, University of California Press, 1994

Ted Benton, **The Rise and Fall of Structural Marxism**, 1984

คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติด. **สถานภาพการบริโภคสุรา**

พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ, 2550

จะเด็จ ชาวเหนือ. "ผู้ขายเหล้า ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก" ในรายงานการ
ประชุมวิชาการ สุราระดับชาติ ครั้งที่ 3 สุราไม่ใช่สินค้าธรรมดา. ศูนย์วิจัย
ปัญหาสุรา. 2550.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. รัฐ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. **ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. **แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม**. กรุงเทพฯ : สมมติ,
2554

ธีรยุทธ บุญมี. **การปฏิวัติสัญญาศาสตร์ของโซซัวร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสึม**.
กรุงเทพฯ : วิชา, 2551

นพพร ประชากุล. **มายาคติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ. 2544

มนรัตน์ ถาวรเจริญทรัพย์. **รายงานผลการวิจัยการศึกษาด้านทุนผลกระทบทาง
สังคม สุขภาพและเศรษฐกิจของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน
ประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด, 2551

บทความ

ประจักษ์ ก้องกีรติ. "นิทานสอนใจด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้ถือถั่งชนบท: มานาคติ
และอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย". นำเสนอในที่สัมมนาการประชุมวิชาการรัฐ
ศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 9 (2-3 ธันวาคม 2551)
ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Neither Agency nor structure. It's a Process.

บทวิจารณ์หนังสือ: Charles Tilly. *Democracy*. (New York: Cambridge University Press, 2007). 234 หน้า. ISBN 978-0-521-70153-2

นิธิ เอ็งจ้านงค์*

I. ความนำ

การศึกษาประชาธิปไตย โดยเฉพาะในแง่ของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย (democratization) นับเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในการศึกษาในโลกวิชาการสาขาสังคมศาสตร์ ที่มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ที่ผ่านมาการศึกษาการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย หากจะนับเอางานของเซย์มัวร์ มาร์ติน ลิปเซต (Seymour Martin Lipset) ซึ่งตีพิมพ์ในปีค.ศ. 1959 เป็นหมุดเริ่มต้น จะพบว่าได้มีพัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง และมีการตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยได้ก้าวเข้าสู่คลื่นลูกที่สี่ของการศึกษา (ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เอ็งจ้านงค์, กำลังตีพิมพ์) นอกจากจะสามารถพิจารณากระแสการศึกษาตามช่วงเวลาแล้ว เราอาจสามารถจำแนกการศึกษากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยบนฐานของ "หน่วยในการวิเคราะห์" ซึ่งแยกออกเป็นการอธิบายจากระดับตัวแสดง และการอธิบายในระดับโครงสร้าง ในช่วงเริ่มต้นของการศึกษาจะพบว่าแนวการอธิบายในระดับโครงสร้างส่งอิทธิพลต่อทิศทางการศึกษาอย่างมากไม่ว่าจะเป็นงานในกลุ่มเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของประชาธิปไตย ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเชิงโครงสร้างบางประการไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นสังคม ในช่วงเวลาต่อมาได้เกิดกระแสการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของตัวแสดงที่สร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานในกลุ่ม "การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย" (transition to democracy) หรืองานที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแบบทางเลือกที่มีเหตุผล เป็นต้น แม้ว่าจะมีงานบางชิ้นที่พยายามผสมผสานวิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งผสมผสานทฤษฎีต่างๆเข้าไว้ด้วยกัน (theoretical eclecticism) แต่งานเหล่านี้มักมีจำนวนน้อย และแม้จะพยายามผสมผสานทฤษฎี แต่มักจะมีจุดมุ่งเน้นที่โน้มเอียงไปทาง

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ด้านใดด้านหนึ่งระหว่างตัวแสดง หรือปัจจัยเชิงโครงสร้าง

ท่ามกลางแนวโน้มในการศึกษาในลักษณะดังกล่าว ได้มีความพยายามของนักวิชาการบางคนที่ยพยายามแสวงหาแนวทางเลือกในการศึกษาประชาธิปไตยที่ก้าวข้ามพ้นจากระดับการอธิบายบนฐานของตัวแสดงหรือโครงสร้าง หนึ่งในความพยายามดังกล่าวคืองานที่จะทำการปริทัศน์ในที่นี้นั่นคือ งานของชาร์ลส ทิลลี (Charles Tilly) นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ชาวอเมริกัน ผู้ซึ่งผลิตงานชิ้นสำคัญจำนวนไม่น้อยที่สร้างอิทธิพลต่อแวดวงวิชาการทั้งในทางสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ และประวัติศาสตร์ งานของทิลลีที่จะปริทัศน์ในที่นี้คือหนึ่งในงานชิ้นสำคัญที่ทิลลีเขียนไว้ก่อนที่จะเสียชีวิตในเดือนเมษายน ค.ศ. 2008 นั่นคือหนังสือที่มีชื่อสั้นๆว่า Democracy แม้จะตั้งชื่อหนังสืออย่างค่อนข้างกระชับว่า "ประชาธิปไตย" แต่ชื่อที่แท้จริงของหนังสือเล่มนี้ดังที่ทิลลีได้กล่าวถึงไว้ในส่วนคำนำนั่นคือ Democracy, Democratization, De-Democratization, and their Interdependence (หน้า xi) จากชื่อดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจุดมุ่งเน้นในการศึกษาของทิลลีในที่นี้คือ ประชาธิปไตยในฐานะของกระบวนการที่อาจเกี่ยวข้องได้ทั้งในแง่มุมมองของ "การเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย" และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับประชาธิปไตย (de-democratization) ในการปริทัศน์หนังสือเล่มนี้จะชี้ให้เห็นว่าคุณูปการที่สำคัญที่สุดของงานชิ้นดังกล่าวที่มีต่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยคือการนำเสนอแนวทางการศึกษาจากระดับการวิเคราะห์ที่แตกต่างไปจากเดิม ที่ไม่ได้มุ่งเน้นอธิบายจากระดับตัวแสดงหรือระดับโครงสร้าง หากแต่ให้ความสำคัญกับ "กระบวนการ" หรือ "กลไก" ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะในทิศทางที่ไปสู่ประชาธิปไตยหรือในทิศทางที่ตรงกันข้าม ในการอธิบายจาก "กระบวนการ" ดังกล่าวนับได้ว่าช่วยแก้ปัญหา "ทวิลักษณ์" ของการอธิบายระหว่างตัวแสดงและโครงสร้าง ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากสามารถผสมผสานทั้งบทบาทของตัวแสดงในกระบวนการ และอิทธิพลเชิงโครงสร้างที่แวดล้อมกระบวนการเปลี่ยนแปลง

ในการชี้ให้เห็นถึงประเด็นดังกล่าว ในส่วนถัดมาจะทำการกล่าวถึงงานชิ้นนี้โดยสังเขป ทั้งในแง่ของวิธีการศึกษา การหยาบยกรณีศึกษา และการปะทะสังสรรค์ทางวิชาการของงานชิ้นนี้กับข้อถกเถียงเดิม จากนั้นในส่วนสุดท้ายจะชี้ให้เห็นถึงคุณูปการของงานชิ้นดังกล่าว และทิศทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยในอนาคต

II. ประชาธิปไตยในฐานะของกระบวนการ

ในบทที่หนึ่งของหนังสือ ทิลลีได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา "ประชาธิปไตย" ไว้อย่างชัดเจน โดยทิลลีมุ่งเน้นในแง่ของมิติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองในประเด็นการเมืองสาธารณะ (เช่น การเลือกตั้ง การออกกฎหมาย การเก็บภาษี การเกณฑ์ทหาร ฯลฯ) และมองว่าระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยคือระบอบการเมืองที่พลเมืองได้รับการรับรองสิทธิพลเมืองอย่างกว้างขวาง เท่าเทียม ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ และรัฐตระหนักในพันธกรณีที่มีต่อพลเมือง (หน้า 14-15) จากมุมมองที่มีต่อประชาธิปไตยในลักษณะดังกล่าวทำให้ทิลลีมองว่าในการประเมินระดับของประชาธิปไตยสามารถประเมินได้จาก "ระดับที่รัฐมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของพลเมือง" (หน้า 13) นั่นเอง ในส่วนถัดมา ทิลลีพยายามปูพื้นฐานในการทำความเข้าใจ "ประชาธิปไตยในฐานะของกระบวนการ" โดยชี้ว่าทิศทางการเปลี่ยนแปลงของประชาธิปไตยไม่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยนั้นล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญสามประการได้แก่ ประการแรก การบูรณาการระหว่างเครือข่ายความเชื่อมั่นระหว่างบุคคลและการเมืองสาธารณะ (integration between interpersonal networks of trust and public politics) ประการที่สอง การทำให้การเมืองสาธารณะเป็นอิสระหรือปลอดจากอิทธิพลของความไม่เสมอภาคบนฐานของความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ (categorical inequality) เช่น ความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ ระหว่างชาติพันธุ์ ศาสนา ชนชั้น เป็นต้น ประการที่สาม ความเป็นอิสระของอำนาจรัฐส่วนกลาง (จากกลุ่มอิทธิพล เครือข่ายอุปถัมภ์ กองกำลังติดอาวุธ เป็นต้น) การเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ประชาธิปไตยมักจะเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการทั้งสามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเชิงบวก เช่น เกิดการบูรณาการเครือข่ายความเชื่อมั่นกับการเมืองสาธารณะ การเมืองสาธารณะปลอดจากอิทธิพลของความไม่เสมอภาค และอำนาจรัฐส่วนกลางมีอิสระในทางกลับกันหากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามมักจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หันเหออกจากประชาธิปไตย (หน้า 23)

ในบทที่สอง "ประชาธิปไตยในประวัติศาสตร์" ทิลลีได้กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โดยสังเขปของประชาธิปไตยนับตั้งแต่เอเธนส์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างการ

เปลี่ยนแปลงที่สำคัญอาทิการเปลี่ยนแปลงในฝรั่งเศสตั้งแต่ค.ศ. 1600-2006 การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศอดีตสังคมนิยมตั้งแต่ค.ศ. 1991-2006 รวมทั้งระลอกคลื่นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยระลอกต่างๆ จากการพิจารณาประวัติศาสตร์ของประชาธิปไตย ทิลลีได้ชี้ให้เห็นว่าเฉพาะภายใต้เงื่อนไขของทุนนิยมอุตสาหกรรมเท่านั้นที่สามารถเกื้อหนุนให้พลเมืองได้รับการรับรองสิทธิพลเมืองอย่างกว้างขวาง เท่าเทียม ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ และรัฐตระหนักในพันธกรณีที่มีต่อพลเมือง และในการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองจำเป็นต้อง "ขุดค้น" ลงลึกถึงกระบวนการทางการเมืองและการคลี่คลายของกระบวนการเหล่านี้ทางประวัติศาสตร์(หน้า 49-50)

ในบทที่สาม "การเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตย" ทิลลีได้กล่าวถึงกลไกการทำงานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสำคัญสามกระบวนการที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น ในส่วนของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายความเชื่อมั่นนั้น ทิลลีชี้ให้เห็นถึงกลไกสำคัญสามประการได้แก่ ประการแรกการสลายเครือข่ายความเชื่อมั่นเดิมที่ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มหรือพวก อาทิ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ประการที่สอง การขยายโอกาสของประชาชนที่แต่เดิมอาจไม่สามารถเข้าถึงเครือข่ายความเชื่อมั่น เช่น กลุ่มประชาชนไร้ที่ดิน เป็นต้น ประการที่สาม การขยายขอบเขตของกลไกในการจัดการกับปัญหาที่แต่เดิมเครือข่ายความเชื่อมั่นแบบเดิมไม่สามารถจัดการได้ อาทิ ปัญหาความมั่นคง ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาการอดอยาก ในส่วนของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความไม่เสมอภาคบนฐานของความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆนั้น มีความเกี่ยวข้องกับกลไกสำคัญสามประการได้แก่ การสร้างความเท่าเทียมในการครอบครองทรัพย์สิน และการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับประชาชนในวงกว้าง ประการที่สอง การควบคุมหรือจำกัดกองกำลังส่วนบุคคลและประการสุดท้าย การแสวงหาแนวทางในการทำให้การเมืองสาธารณะปลอดภัยหรือเป็นอิสระจากอิทธิพลของความไม่เสมอภาค เช่น ระบบการลงคะแนนเสียงแบบลับ การให้โอกาสที่เท่าเทียมกับกลุ่มต่างๆในการเข้าถึงสื่อ เป็นต้น สำหรับกระบวนการสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างศูนย์อำนาจกลางที่อิสระนั้น มีกลไกการทำงานสำคัญสามกลไกเช่นกัน ได้แก่ การสร้างพันธมิตรระหว่างชนชั้นนำ โดยเฉพาะชนชั้นนำที่เดิมถูกกีดกันจากอำนาจ การสร้างความร่วมมือหรือการกำจัด "ตัวกลาง" ทางการเมือง เช่น กลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือ

กลุ่มติดอาวุธในภูมิภาค และการสร้างพันธมิตรระหว่างกลุ่มต่างๆที่มีฐานเครือข่ายความเชื่อมั่นที่แตกต่างกัน (หน้า 74-77)

ในบทที่ 4-6 ทิลลีได้ขยายความองค์ประกอบสำคัญในแต่ละด้านอย่างละเอียด ทั้งเรื่องความเชื่อมั่นและความไม่เชื่อมั่น (บทที่ 4) ความเสมอภาคและไม่เสมอภาค (บทที่ 5) และอำนาจกับการเมืองสาธารณะ (บทที่ 6) พร้อมทั้งอธิบายการทำงานของแต่ละกลไกและยกกรณีตัวอย่างของประเทศต่างๆ ในบทที่ 7 ที่กล่าวถึง "เส้นทางทางเลือกอื่นๆ" (Alternative Paths) ทิลลีได้ถกเถียงถึงประเด็นเรื่องศักยภาพของรัฐ (state capacity) กับประชาธิปไตย โดยชี้ให้เห็นว่าแม้รัฐจะมีศักยภาพที่แตกต่างกัน และอาจสร้างความท้าทายต่อประชาธิปไตยในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่นรัฐที่เข้มแข็งมักจะมีศักยภาพในการกดทับพลเมืองมากขึ้น ขณะที่รัฐที่อ่อนแอมักประสบปัญหาการไม่สามารถควบคุมการใช้ความรุนแรงภายในรัฐ ซึ่งอาจนำไปสู่สงครามกลางเมือง แต่โดยทั่วไปแล้วยังคงอยู่ภายใต้กลไกการทำงานของกระบวนการสำคัญสามกระบวนการดังที่ได้กล่าวไปแล้ว (หน้า 184)

ในบทสุดท้ายว่าด้วย "อดีตและอนาคตของประชาธิปไตย" ทิลลีชี้ให้เห็นถึงข้อสรุปสำคัญสองประการจากการศึกษาประชาธิปไตยได้แก่ ประการแรก แม้กระทั่งประเทศประชาธิปไตยที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ แต่ระดับของความเป็นประชาธิปไตยในประเทศเหล่านี้สามารถผันแปรขึ้นลงได้ตามช่วงเวลา ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในความเป็นระดับที่ใกล้เคียงกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยมักจะเผชิญกับความเสี่ยงที่จะเปลี่ยนแปลงย้อนกลับ ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุจากการจำกัดการมีส่วนร่วม หรือการสร้างรูปแบบของความไม่เสมอภาคทางการเมืองขึ้นมาใหม่ (หน้า 189) ในช่วงท้ายของบท ทิลลีได้สรุปข้อถกเถียงในลักษณะของคำถามสำคัญๆ 13 คำถาม ดังเช่น เหตุใดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยจึงเกิดขึ้นรวดเร็วกว่าการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย? (คำตอบของทิลลีต่อคำถามดังกล่าวคือเนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยมักเกิดจากกลุ่มชนชั้นนำที่ถอนการสนับสนุนระบอบ ขณะที่กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยมักต้องอาศัยมวลชนในการขับเคลื่อน) และมีปัจจัยหรือเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย (หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้าม) หรือไม่? คำตอบของทิลลีที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาพสะท้อนของข้อถกเถียงของหนังสือ

เล่มนี้คือ "ไม่มีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ตรงกันข้าม จะมีเพียงแต่กระบวนการที่จำเป็น(ต่อการเปลี่ยนแปลง)" (หน้า 202)

III. คุณูปการและทิศทางการศึกษาในอนาคต

หากจะสรุปถึงคุณูปการที่สำคัญที่สุดของหนังสือที่มีความหนา 234 หน้าเล่มนี้คือ "การนำเอา 'กระบวนการ' กลับเข้าสู่การศึกษาประชาธิปไตย" หลังจาก que การศึกษาประชาธิปไตยมักจะมุ่งเน้นแต่เพียงมิติของปัจจัยเชิงโครงสร้าง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปสู่สังคมสมัยใหม่ หรือมิติของตัวแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำในกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย หรือปฏิสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์ระหว่างชนชั้นนำและมวลชนที่มีพื้นฐาน "ความต้องการ" (preferences) ที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญกับการศึกษา "กระบวนการ" หรือ "กลไก" เบื้องหลังความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยส่งผลให้คำอธิบายมีความสมจริง ไม่ลดทอนภาพความซับซ้อนของเหตุการณ์ต่างๆ เหลือเพียงการทำงานของตัวแปรใดตัวแปรหนึ่ง นอกจากนี้การให้ความสำคัญในการศึกษา "กระบวนการ" และการคลี่คลายของกระบวนการในมิติทาง "ประวัติศาสตร์" ยังทำให้เห็นความเชื่อมโยงของการทำงานของกลไกหรือกระบวนการต่างๆ ได้อย่างเด่นชัดมากขึ้น ในหนังสือเล่มนี้ทิลลีได้หยิบยกกรณีศึกษาที่หลากหลายของการอธิบายการคลี่คลายของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา เม็กซิโก แอฟริกาใต้ สวิตเซอร์แลนด์ เวเนซุเอลา สเปน คาซัคสถาน ไอร์แลนด์ จาไมกา ฝรั่งเศส ฯลฯ มาเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงการสร้างคำอธิบาย

ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่าคุณูปการสำคัญของหนังสือเล่มนี้ (เช่นเดียวกับงานของทิลลีในระยะหลังก่อนเสียชีวิต) ในเชิง "ทฤษฎี" (ontology) และ "วิธีวิทยา" (methodology) คือการชี้ให้เห็นถึง "ทางออกที่เป็นไปได้" ในการแก้ปัญหาทวิลักษณ์ในทางสังคมศาสตร์ที่มักจะติดกับดักของการอธิบายบนฐานของตัวแสดง หรือคำอธิบายบนฐานของโครงสร้าง และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับปรากฏการณ์ทางสังคมสำหรับทางออกที่ทิลลีชี้ให้เห็นถึงคือการสร้างคำอธิบายแบบ "สัจนิยมในเชิงความสัมพันธ์" (relational realism) ที่มองว่าปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ทางสังคมถือเป็น

องค์ประกอบสำคัญของชีวิตทางสังคม ดังนั้นในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ผู้ศึกษาจึงควรมุ่งเน้นไปที่การแสวงหากลไกทางสังคมที่อยู่เบื้องหลังปฏิสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว (Tilly 2008: 6-7) ซิดนีย์ แทรร์โรว์ (Sidney Tarrow) นักวิชาการที่ในระยะหลังได้มีโอกาเขียนงานของกับทิลลี ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการในเชิงวิธีวิทยาของทิลลีจากโครงสร้างนิยมแบบเก่าจากงานในช่วงทศวรรษที่ 1960-70 (ซึ่งทิลลีน่าจะได้รับอิทธิพลจากอาจารย์ของเขานั่นคือแบร์ริงตัน มัวร์ จูเนียร์ (Barrington Moore, Jr.) ไปสู่สังคมนิยมในเชิงความสัมพันธ์ ซึ่งเริ่มปรากฏให้เห็นนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ก่อนจะตกผลึกในช่วงทศวรรษต่อมา (Tarrow 2008: 226) แม้ว่าฐานทางวิธีวิทยาของทิลลีจะเปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งหนึ่งที่ทิลลียังคงมุ่งเน้น ซึ่งน่าจะเป็นหนึ่งในมรดกที่ทิลลีได้มาจากแบร์ริงตัน มัวร์ นั่นคือการให้ความสำคัญกับการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในเชิงประวัติศาสตร์ เป็นที่น่ายินดีว่าการประยุกต์ใช้แนวการอธิบายเชิงประวัติศาสตร์ของทิลลีไม่ได้ส่งผลให้งานของทิลลีติดกับดักของการนำเสนอในลักษณะของ "การพรรณนา หรือบรรยาย" เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยขาดจุดมุ่งเน้นของการวิเคราะห์ ในทางกลับกัน ทิลลีได้นำเสนอแนวทางการ "บรรยายเชิงวิเคราะห์" (analytical narratives) ของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างมีจุดมุ่งเน้นในทางการวิเคราะห์¹

จากฐานของการสร้างคำอธิบายแบบ "สังคมนิยมในเชิงความสัมพันธ์" และการผสมผสานการบรรยายเชิงวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ทำให้งานของทิลลีได้สร้างอิทธิพลในวงกว้างต่อการศึกษาทั้งในทางประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ในประเด็นที่ค่อนข้างหลากหลายทั้งประชาธิปไตย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ความรุนแรงทางการเมือง ความเชื่อมั่น ความเสมอภาค ฯลฯ (Calhoun and Koller 2009: 333-339) สำหรับการศึกษาประชาธิปไตยที่เป็นหัวข้อสำคัญในการปริทัศน์ นอกจากทิลลียังนำเสนอการวิเคราะห์ประชาธิปไตยจากกระบวนการหรือกลไกทางสังคมแล้ว ทิลลียังได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างประชาธิปไตยกับกระบวนการอื่นๆ อีกด้วย

¹ เป็นที่น่ายินดีว่าการใช้คำว่า "analytical narratives" ของทิลลี ค่อนข้างคล้ายคลึงกับการใช้คำดังกล่าวของนักวิชาการกลุ่มทางเลือกที่มีเหตุผลที่ใช้คำว่า "analytic narratives" สำหรับวัตถุประสงค์ของการใช้คำๆ นี้ของนักวิชาการกลุ่มทางเลือกที่มีเหตุผลคือผสมผสานวิธีการศึกษาสองรูปแบบไว้ด้วยกัน นั่นคือการใช้ทฤษฎี (ทางเลือกที่มีเหตุผล) เพื่อช่วยในการรวบรวมในการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ กับการใช้กรณีศึกษาซึ่งจะให้ภาพเชิงลึกพร้อมกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของปรากฏการณ์ที่จะทำการศึกษา ดู (Bates et al. 1998: 3, 10)

ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ทิลลี่ได้เคยศึกษาในวงกว้างมาก่อน ไม่ว่าจะเป็น เครือข่าย ความเชื่อมั่น (Tilly 2005) ความเสมอภาคหรือไม่ความไม่เสมอภาค (Tilly 1998) กระบวนการสร้างรัฐ และศักยภาพของรัฐ (Tilly 2004) ในแง่งานของทิลลี่จึงช่วยเปิดพื้นที่ใหม่ๆในการศึกษาประชาธิปไตย และทำให้การศึกษาประชาธิปไตยไม่จำกัดขอบเขตอยู่เพียงแค่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำ หรือเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง (พื้นฐานของแนวคิดการทำให้ทันสมัย) ที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ในภาพรวมหนังสือเล่มนี้ของทิลลี่น่าจะเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับผู้ศึกษาประชาธิปไตยที่ต้องการแสวงหาคำอธิบายที่สมจริง เป็นระบบ ลุ่มลึกในมิติทางประวัติศาสตร์ และไม่ติดอยู่ในกับดักของระดับการอธิบาย

บรรณานุกรม

ไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนืองจันทน์. กำลังตีพิมพ์. "คลื่นลูกที่สี่ของการศึกษาการทำให้เป็นประชาธิปไตย: จากลิปเซตสู่โดมอนต์".

Bates, R. et al. 1998. Introduction. Robert Bates et al. eds. **Analytic Narratives**. Princeton: Princeton University Press.

Calhoun, C. and Koller, A. 2009. "Charles Tilly's Interdisciplinary Influence". **Swiss Political Science Review**. 15:2, 333-339.

Tarrow, S. 2008. "Charles Tilly and the Practice of Contentious Politics". **Social Movement Studies**. 7:3, 225-246.

Tilly, C. 1998. **Durable Inequality**. Berkeley: University of California Press.

_____. 2004. **Contention and Democracy in Europe, 1650-2000**. Cambridge: Cambridge University Press.

_____. 2005. **Trust and Rule**. Cambridge: Cambridge University Press.

_____. 2008. **Explaining Social Processes**. Boulder: Paradigm Press.